

Tajemnica Jahwisty - suplement

Autor tekstu: **Piotr Drobner**

W eseju Tajemnica Jahwisty (str. 2408) przedstawiłem inną — niż powszechnie przyjęta — interpretację treści podania o „upadku człowieka”. Zgodnie z nią elementy fabuły tego podania nabierają charakteru rzeczywistych zdarzeń, realnych faktów, wolnych od symbolizmu i metafizyki. Stają się możliwe do przyjęcia — niekoniecznie do zaakceptowania — nawet dla materialisty, racjonalisty, sceptyka i ateisty.

Chcę przedstawić tutaj konkretne poszlaki: wybrane wersety, pewne hipotetyczne domysły i ustalenia, którymi nie chciałem obciążać głównego wywodu, a które udokumentować mogą tok rozumowania i szczegółowiej uargumentować moją tezę. Uprzedzam, że te szczegóły niekoniecznie są ciekawe, że ich lektura niekoniecznie jest pasjonująca.

1. Uwagi ogólne

a) „Scenografię” dla swej opowieści Jahwista zaczerpnął z rytuałów kultu Asztarte — ogród, zielone drzewa, nagość, owoce, wąż. Moim zdaniem wykorzystał również nieznaną nam już kultową kosmologię religii Asztarte, w której zapewne bogini ta tworzy przyrodę i rodzi pierwszych ludzi (porównaj z mitami sumeryjskimi lub wersją Elohisty). Rodzi ich dziewiczo lub z udziałem „męża”: samego Jahwe lub Baala.

Patriarchalna mentalność Jahwisty każe mu zepsuć oczywistą i naturalną logikę takiej wersji i **niedorzecznie** zmienić kolejność powstawania: Jahwe jest sam, tworzy mężczyznę do samotnego życia, potem tworzy zwierzęta, dopiero na samym końcu kobietę i to koniecznie z ciała mężczyzny, żeby przypadkiem nie była mu równa pochodzeniem (porównaj z żydowską legendą o Lilith). W celu dodatkowego upokorzenia kobiet, właśnie kobietę Jahwista obciąży główną winą i karą za „grzech pierworodny”.

Na wykorzystanie tekstu obcego kultowi Jahwe wskazuje także fakt, że tak ważki i doniosły symbol jak „drzewo życia” występuje w Starym Testamencie poza Księgą Rodzaju tylko jeden raz i to w Księdze Przysłów (Ks. Przysłów 11). Potem już tylko w Apokalipsie.

„Drzewo poznania dobra i zła” — kluczowe w tej opowieści — nie pojawia się w ST poza Księgą Rodzaju wcale! Nigdy więcej się o tych drzewach nie mówi!

Bo też religia Jahwe (jak się później dobitnie okaże) **nie jest religią życia ani wiedzy ani moralności**. To religia wojen, wojowników, zemsty, śmierci, tępego, bezrefleksyjnego poddaństwa, intelektualnej niewoli, oszustw, kłamstw, demagogii i fałszerstw (patrz Biblia).

b) uczeni bibliści twierdząc, że jedną z cech Jahwisty jest stosowanie przez niego antropomorfizmów wobec Jahwe, sami siebie i wszystkich innych na długie lata wprowadzili w beznadziejny błąd. Ja twierdzę, że **to nie są antropomorfizacje!** W mojej interpretacji prawda wyziera jasno ze słów przekazu: **jest dokładnie odwrotnie! — są to bezczelne i cyniczne deifikacje**, tym bardziej gorszące i oburzające, że Jahwista zastosował je właśnie do **siebie samego**.

2. Eden

Określenie „ogród Eden”, prócz początkowego znaczenia, służyło do określania ziemi żyznej, urodzajnej, ale również kraju Izraelitów jako całości. W ostatnim cytacie Ezechiel używa go jako synonimu królestwa i samej każdej władzy królewskiej w ogóle:

Ks. Mądrości 12: *[dawnych mieszkańców Twojej świętej ziemi] Chciałeś ich wytracić ręką naszych przodków, by godnych otrzymała osadników — dzieci Boże — ta ziemia, u Ciebie nad wszystkie cenniejsza.*

Ks. Rodzaju 13: *Wtedy Lot [...] spostrzegł, że cała okolica wokół doliny Jordanu aż do Soaru jest bardzo urodzajna, była ona bowiem jak ogród Pana*

Ks. Izajasza 51: *Zaiste, zlituje się Pan nad Syjonem, zlituje się nad wszelką jego ruiną. Na Eden zamieni jego pustynię, a jego stepy na ogród Pana. Zapanują w nim radość i wesele*

Ks. Ezechiela 36: *Ten spustoszony kraj stał się jak ogród Eden, a miasta, które były opustoszałe, zniszczone i zburzone, zostały umocnione i ludne.*

Ezechiela 28: *Synu człowieczy, podnieś lament nad królem Tyru i powiedz mu: Tak mówi Pan Bóg: Byłeś odbiciem doskonałości, pełen mądrości i niezrównanie piękny. (13) **Mieszkałeś w Edenie, ogrodzie Bożym**; okrywały cię wszelkiego rodzaju szlachetne kamienie.*

3. Proch

a) Zwrotu „być z prochu”, „być prochem” używano również na określenie niskiego statusu społecznego, pochodzenia z prostego ludu lub niewielkiego znaczenia osoby. O ile Saul pochodzi z rodziny znacznej, „rycerskiej”, to ród Dawida jest rodziną, która nie wyróżniała się niczym. Samego Dawida poznajemy jako pasterza owiec. Zatem Jahwista przypomina Salomonowi proste pochodzenie jego rodu. Zapewne chodzi o to, że Salomon nie jest z rodu Lewitów — kapłanów.

Ks. Rodzaju 18: *Rzekł znowu Abraham: Pozwól, o Panie, że jeszcze ośmielę się mówić do Ciebie, **choć jestem pyłem i prochem.***

1 Ks. Królewska 16: *Pan skierował następujące słowo przeciw Baszy do Jehu, syna Chananiego: Za to, że **podniosłem cię z prochu i uczyniłem cię wodzem mego ludu** izraelskiego, ty poszedłeś drogą Jeroboama*

Ks. Psalmów 113: *Podnosi **nędzarza z prochu**, a dźwiga z gnoju ubogiego, **by go posadzić wśród książąt**, wśród książąt swojego ludu*

1 Ks. Samuela 9: *Był pewien **dzielny wojownik** z rodu Beniamina — a na imię mu było Kisz, syn Abiela, syna Serora, syna Bekorata, syna Afijacha, syna Beniamina. Miał on syna imieniem Saul, wysokiego i dorodnego, a nie było od niego piękniejszego człowieka wśród synów izraelskich.*

1 Ks. Samuela 17: *Dawid był synem Efratejczyka, tego, który pochodził z Betlejem judzkiego, a nazywał się Jesse i miał ośmiu synów. W czasach Saula był on stary i podeszły [w latach].*

b) wątek o stworzeniu człowieka poprzez ulepienie „z prochu”, „z gliny” to najprawdopodobniej zdawkowa odpowiedź rodziców dręczonych pytaniami dzieci. Przywodzi ona nieodparcie na myśl nasze wyjaśnienia typu „dzieci przynosi bocian”, „dzieci rosną w kapuście” i jest im równoważna pod względem „naukowym”. Nie jest istotne czy powstała u Sumerów czy u Żydów. Ważne jest kto, gdzie i jak ją zastosował.

4. Drzewo

Cytaty wskazują, że **symbol drzewa nie jest symbolem jahwistycznym**:

2 Ks. Królewska 17: *Ustawili sobie stele i aszery na każdym wyniosłym pagórku i **pod każdym drzewem zielonym.***

Ks. Jeremiasza 2: *[Jerozolimo] ... powiedziałaś sobie: Nie będę służyć! Na każdym więc wysokim pagórku i **pod każdym zielonym drzewem** pokładałaś się jako nierządnicą. [...] Jak złodziej pełen jest wstydu, gdy zostanie schwytyany, tak okrył się wstydem dom Izraela: oni, ich królowie i przywódcy, ich kapłani i prorocy. Ci, którzy **mówią do drzewa: Ty jesteś moim ojcem**, a do kamienia: Ty mnie zrodziłeś, do Mnie zaś obracają się plecami a nie twarzą*

Ks. Jeremiasza 3: *co zrobił Izrael-Odstępca? Chodził na każdą wysoką górę i **pod każde zielone drzewo i uprawiał tam nierząd.** [...] [Juda] poszła także i ona cudzołożyć. Przez lekkomyślność swoją stała się cudzołożnicą i zbecześciła ziemię, **dopuszczając się nierządu z kamieniem i drzewem.***

Ks. Jeremiasza 7: *Czy nie widzisz, co czynią w miastach Judy i na ulicach Jerozolimy? (18) Synowie zbierają drewno, ojcowie rozpalają ogień, a kobiety ugniatają ciasto, by robić pieczywo ofiarne **dla królowej nieba**, a nadto **wylewają ofiary** z płynów **dla obcych bogów**, by Mnie obrażać.*

5. Wąż

a) Wizerunki przedstawiają Asztarte trzymającą w podniesionych w górę rękach dwa węże.

Ks. Rodzaju 3: ***na brzuchu będziesz się czołgał i proch będziesz jadł** po wszystkie dni twego istnienia. Wprowadzam nieprzyjaźń między ciebie a niewiastę, pomiędzy*

potomstwo twoje a potomstwo jej: ono zmiążdży ci głowę, a ty zmiążdżysz mu piętę.

Tu nie mówi się o tym, że wąż utraci nogi. Tu przepowiada się, że od tej pory **wąż nie będzie wzniesiony, wywyższony**, utraci swą boską cześć, zostanie zrównany a nawet poniżony (na brzuchu, u pięt, w prochu) wśród innych zwierząt.

b) Imię męskie Nachasz (po hebrajsku wąż) jest dość popularne w tamtych czasach.

1 Ks. Samuela 11: **Nadciągnął Nachasz Ammonita i oblegał miasto**

1 Ks. Kronik 4: **Esztan był ojcem Bet-Rafa, Paseacha i Techinny, ojca Ir-Nachasz**

2 Ks. Samuela 17: **Zbliżył się on do Abigail, córki Nachasza, siostry Serui, matki Joaba**

Imię to mogło być też kultową nazwą funkcji kapłana Asztarte lub jego imieniem własnym.

c) **Uwaga!** Nieoczekiwany oczywisty związek pierwszej kobiety z kultem Asztarte:

WIEM Onet : **Ewa** - hebrajskie *Hawwah* „budząca życie”, z **aramejskiego Hewja** „wąż”.

d) Gdyby wąż miał być szatanem, diabłem, zbuntowanym aniołem — **nie mógłby mieć żadnego potomstwa**. Tym niematerialnym z definicji, bezcielesnym i bezpłciowym tworem nie dano takiej możliwości. Z kim zatem nieprzyjaźnić miałyby się potomstwo kobiety?

6. Tak jak Bóg będziecie

Niejeden władca, król, królik, wódz wzorem faraonów uzurpował sobie pochodzenie boskie, prawa boskie, wymagał czci boskiej od poddanych.

Ezechiela 28: *Synu człowieczy, powiedz władcy Tyru: Tak mówi Pan Bóg: Ponieważ serce twoje stało się wyniosłe, powiedziałeś: **Ja jestem Bogiem, ja zasiadam na Boskiej stolicy, w sercu mórz — a przecież ty jesteś tylko człowiekiem a nie Bogiem, i rozum swój chciałeś mieć równy rozumowi Bożemu.***

7. Poznanie dobra i zła

Oto passus bezpośrednio łączący Salomona z ważnym elementem opowieści Jahwisty. Nie ma więcej takich sformułowań użytych w związku z jakąkolwiek inną osobą:

1 Ks. Królewska 3: *Racz więc dać Twemu słudze serce pełne rozsądku do sądzenia Twego ludu i **rozróżniania dobra od zła**, bo któż zdola sądzić ten lud Twój tak liczny? Spodobało się Panu, że właśnie **o to Salomon poprosił.***

8. Grzech

Ks. Nechemiasza 13: *zaklinałem ich na Boga: **Nie wydawajcie córek swoich za ich synów! Nie bierzcie córek ich dla synów swoich ani dla siebie za żony! Czyż nie przez to zgrzeszył Salomon, król izraelski? A przecież między wielu narodami nie było króla jak on. Był on miły Bogu swemu, i ustanowił go Bóg królem nad całym Izraelem: nawet jego skusiły do grzechu cudzoziemskie kobiety.***

9. Kara: wygnanie

W tym temacie cytatów w Biblii jest dowolnie dużo.

2 Ks. Kronik 7: **Ale jeżeli odwrócić się ode Mnie i porzucicie moje prawa i nakazy, które wam dałem, oraz zechcecie pójść i służyć obcym bogom i oddawać im pokłon - to wykorzenię was z mojej ziemi**

Mądrość Syracha 48: *Mimo to jednak lud się nie nawrócił i **nie odstąpił od swoich grzechów. Został przeto uprowadzony daleko od swej ziemi i rozproszony po całym świecie.***

1 Ks. Królewska 9: *Ale **jeżeli zupełnie odwrócić się ode Mnie** wy i wasi synowie i nie będziecie przestrzegali moich poleceń i praw, które wam dałem, oraz zechcecie pójść i służyć obcym bogom i będziecie im oddawać pokłon, **to wytepię Izraela z powierzchni ziemi, którą im dałem***

Ks. Izajasza 2: *Zaiste, **odrzućcieś Twój lud**, dom Jakuba, bo pełen jest wróżbitów i wieszczków jak Filistyni; [...] **Kraj jego pełen jest bożyszczy...***

10. Impuls do powstania opowieści

Stary Testament sam mówi o tej opowieści, sam podpowiada Jahwiście, co zrobić :

1 Ks. Królewska 9: **Ale jeżeli zupełnie odwrócić się ode Mnie wy i wasi synowie i nie będziecie przestrzegali moich poleceń i praw [...] oraz zechcecie pójść i służyć obcym bogom i będziecie im oddawać pokłon, to wytepię Izraela z powierzchni ziemi, którą im dałem, [...] Izrael zaś będzie przedmiotem przypowieści i pośmiewiska u wszystkich narodów, [...] Dlatego że opuścili Jahwe, [...] a upodobali sobie innych bogów oraz im oddawali pokłon i służyli.**

11. Prawdopodobny czas powstania opowieści Jahwisty

Większość tych cytatów wskazuje zarówno rodzaj grzechu, przyczynę, przebieg i jego skutki. Wszystkie świadczą, że są pisane *ex post*. Lokalizują początek grzechu u Salomona i potwierdzają jego trwanie również później. Wystąpienie Jahwisty ze swoją wersją „kosmologii grzechu” można zatem umieścić właśnie w czasie końca rządów Salomona, lub za czasów któregoś z niezbyt odległych od niego królów Izraela lub Judy.

Bowiem za czasów Ezechiasza przypowieść musiała już być rozpowszechniona i znana. Tylko tym faktem, nową Jahwistyczną percepcją symbolu węża, wytłumaczyć można możliwość zniszczenia przez Ezechiasza „świętej relikwii” pochodzącej jeszcze z czasów Eksodusu, którą był „Nechusztan”, **mojżeszowy przecież**, miedziany wąż. [1]

*

Na koniec dwie *perełki*:

O tym, że wczesna kosmologia samego jahwizmu była początkowo inna świadczą dwa niezwykle i niepokojące w tej sytuacji cytaty :

Ks. Mądrości 10: [Mądrość] **To ona ustrzegła Prarodzica świata – pierwsze, samotne stworzenie; wyprowadziła go z jego upadku i dała mu moc panowania nad wszystkim. A gdy od niej odpadł Niegodziwiec w swym gniewie, w bratobójczym szale zgubił sam siebie.**

A więc powtórka z początków świata ale jeszcze **bez udziału Ewy!**

Mądrość Syracha 17: [Ludziom Pan] **Dał im wolną wolę, język i oczy, uszy i serce zdolne do myślenia. Nappełnił ich wiedzą i rozumem, o złu i dobru ich pouczył.**

Zatem zbędne były próby poznania tychże w drodze „gastronomicznej”. Syrach musiał więc znać inną Torę! My już nie znamy tego „Najstarszego Testamentu”.

Z otwartymi bardzo szeroko oczami należy więc czytać ten Stary Testament, który mamy. Wtedy widać na nim blizny po brutalnych okaleczeniach, jakie zadał mu Jahwista i jego „wężowe” potomstwo...

Przypisy:

[1] Na temat kultu *Mojżeszowego węża* zob. Wj 7,9-12 ("łaski wężowe"); 21,9 (Nachusztan); 16,5-7; por. to z Wj 20,4-5; przypuszcza się, że wąż był totemem rodu Dawida, był przez długi okres czczony w świątyni jerozolimskiej. Kult ten zlikwidował dopiero król Judy Ezechiasz (728-699), który "potłukł węża miedzianego, którego sporządził Mojżesz, ponieważ aż do tego czasu Izraelici składali mu ofiary kadzielne" (BT, 2 Krl 18, 4) - przyp.M.A.

Piotr Drobner

Inżynier elektryk o zainteresowaniach humanistycznych; Poznań.

[Pokaż inne teksty autora](#)

(Publikacja: 30-04-2003 Ostatnia zmiana: 09-08-2006)

[Oryginał..](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,2419) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,2419>)

Contents Copyright © 2000-2008 by Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2008 Michał Przech

Autorem tej witryny jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.
Właścicielem witryny są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tej witryny i jakiegokolwiek ich części.

Wszystkie strony tego serwisu, wliczając w to strukturę podkatalogów, skrypty JavaScript oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tej witryny oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tej witryny i nie korzystać z jej zasobów.

Informacje zawarte na tej witrynie przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów serwisu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na witrynie. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych serwisu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl